

Ἐγκλιτικές λέξεις – Ἐγκλισις τόνου

Μερικές μονοσύλλαβες καί δισύλλαβες λέξεις συνδέονται κατά τήν προφορά τόσο στενά μέ τήν προηγούμενη, ὥστε ἀκούονται ὡς μία λέξις, γι' αὐτό ὁ τόνος τους ἄλλοτε ἀποβάλλεται (χάνεται) καί ἄλλοτε ἀναβιβάζεται (ἀνεβαίνει) στήν λήγουσα τῆς προηγουμένης λέξεως ὡς ὀξεῖα. Τό φαινόμενο αὐτό, νά ἀποβάλλουν ἢ νά ἀναβιάζουν τόν τόνου τους, λέγεται ἔγκλισις τόνου καί οἱ λέξεις αὐτές λέγονται ἐγκλιτικές λέξεις ἢ ἀπλῶς ἐγκλιτικά.

Οἱ πιά συχρές ἐγκλιτικές λέξεις τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς εἶναι:

1. Οἱ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν *μουῦ, μοί, μέ*

σουῦ, σοί, σέ

οὔ, οἶ, εἶ (δέν ὑπάρχει στήν
νέα ἐλληνική)

2. Ἡ ἀόριστη ἀντωνυμία *τίς, τί, σέ* ὅλες τίς πτώσεις ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ ἐκτός τοῦ τύπου *ἄττα* (οὐδέτερο πληθ.).

3. Οἱ δισύλλαβοι τύποι τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτος τῶν ρημάτων

εἰμί = εἶμαι καί *φημί* = λέγω.

4. Τά ἀόριστα ἐπιρρήματα: *πού* = κάπου, *ποί* = πρός κάποιο μέρος, *ποθέν* = ἀπό κάποιο μέρος, *πώς* = κάπως, *πή* = σέ κάποιον τόπο, *κάπου*, *ποτέ* = κάποτε.

5. Τά μόρια *γέ, τέ, τοί, πέρ, πώ, νύν* (διαφορετικό ἀπό τό ἐπίρ. *νύν*) καί τό πρόσφυμα *δέ* (ἄσχετο πρός τόν σύνδεσμο *δέ*) π.χ. *τοιόσδε*.

Βασικοί κανόνες ἐγκλίσεως

A' Ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀποβάλλεται

1. ὅταν ἡ προηγούμενη λέξις εἶναι *ὀξύτονη* ἢ *περισπωμένη*,

π.χ. σοφοί τινες λέγουσι, Εἶπέ μου, ἐχθρικῶς πως, ἀγαπῶ τινα.

2. ὅταν ἡ προηγούμενη λέξις εἶναι *παροξύτονη* καί ἡ ἐγκλιτική εἶναι *μονοσύλλαβη*

π.χ. γέρων τις, φίλος τις.

B' Ὁ τόνος τῶν ἐγκλιτικῶν ἀναβιβάζεται στήν λήγουσα τῆς προηγουμ. λέξεως ὡς ὀξεῖα ὅταν ἡ προηγούμενη λέξις εἶναι *προπαροξύτονη* ἢ *προπερισπωμένη*.

π.χ. Ἄνθρωπός τις κατήρχετο ἀπό... Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι...

Γ' Ὁ τόνος διατηρεῖται ὅταν ἡ προηγ. λέξις εἶναι *παροξύτονη* καί τό ἐγκλιτικό *δισύλλαβο* π.χ. φίλοι τινές, τρόπον τινά, ἀνθρώπων τινῶν, ὀλίγοι εἰσίν.

Τίς εἰδικές περιπτώσεις θά ἀναφέρουμε στόν πίνακα πού θά ἀκολουθήσει.